

TILPLANTEN 2. DANMARK 3. Landbrugs- og Fiskeriundersøgelser
TIL
CHINESE

CHINESE

Planter fra Arne Vagn Jakobsen i min have

Plants from Arne Vagn Jakobsen in my garden

PETER HOFFMANN

Illustration overfor:
Tilia chinensis med Arnes etiket. Foto: Peter Hoffmann

Det var vel omkring år 2000, altså for ca. 25 år siden, jeg første gang aflagde Arne Vagn Jakobsen et besøg i hans planteskole. Arne havde jo en vis skepsis over for folk, han ikke kendte, der går historier om, at nogle, der efter hans opfattelse ikke havde tilstrækkeligt kendskab til planter, kunne risikere, at han nærmest smed dem ud af sin planteskole. Jeg oplevede ham nu som ganske imødekommende, og jeg fik ved mit første besøg nogle spændende planter med hjem.

PRUNUS / MADDENIA

En af dem var *Maddenia hypoleuca*, en sjælden art fra Kina med glat mørk bark og ret små blade, der – netop som arts-epitetet viser – er næsten hvide på undersiden. Planten ligner faktisk et lille kirsebærtræ, så derfor er det måske heller ikke så overraskende, at taksonomer for nogle år siden nåede frem til, at arten måtte henregnes til kirsebærslægten, så det rette navn nu er *Prunus hypoleuca*. De lidt ejendommelige blomster er tilsyneladende uden kronblade, de kommer temmelig tidligt på foråret, og lidt frost synes

Fig. 1. Blomstring på *Prunus hypoleuca* (syn. *Maddenia hypoleuca*) i forfatterens have sidst i marts måned. Foto: Peter Hoffmann.

Fig. 2. Stamme på *Frangula purshiana* (syn. *Rhamnus purshiana*) med de aflange pletter i forfatterens have. Foto: Peter Hoffmann.

ikke at påvirke deres udseende noget videre (fig. 1).

FRANGULA, RHAMNUS

Ved mit første besøg fik jeg også *Frangula purshiana* (syn. *Rhamnus purshiana*), et træ, der stammer fra det vestlige Nordamerika. Træet ses ikke ofte her i landet, men det er såmænd ganske nydeligt med en behersket og ret åben vækst, og en glat bark med ret store aflange pletter (fig. 2).

Også i naturen er træet blevet lidt sjældent, for i mange år har man benyttet barken medicinsk, nemlig til fremstilling af et afføringsmiddel under navnet *cascara sagrada*, spansk for "hellig bark".

Senere har jeg fået en beslægtet art fra Arne, nemlig den prægtige kaukasiske vrietorn (korsved) *Rhamnus imeretina* (fig. 3), der ofte snarere har karakter af en stor bred busk end et lille træ. Den har store smukke blade, som kan antage bronzefarvede nuancer om efteråret, man

Fig. 3. *Rhamnus imeretina* i forfatterens have.
Foto: Peter Hoffmann.

ser gerne arten omtalt som den smukkeste af alle *Rhamnus*.

Arne fremstillede for år tilbage en del planter af podekviste fra sin moderplante, der stod oppe på hjørnet for enden af

indkørslen, men som til sidst så ganske miserabel ud. Potterne placerede han så på en fiberdug, men de blev overladt til sig selv, og rødderne voksede naturligvis efterhånden ud gennem bunden af pottene og ned gennem dugen.

Det blev noget af et arbejde at frigøre rødderne fra såvel pletter som dug. Men ud over de to eksemplarer, jeg har nu haft i min have i en del år, så er det også lykkedes mig at redde de sidste af de tilbageværende i Arnes planteskole, og processen med at få dem fordelt til diverse botaniske lokaliteter rundt om i landet er nu ved at være afsluttet.

TILIA

En herlig slægt er *Tilia*, lind, den kunne godt bruges noget mere i haverne. En af de første planter, jeg fik fra Arne, var netop *Tilia kiusiana*, som stammer fra Kyushu, den næstmindste og sydligste af de fire japanske hovedøer. Den forekommer dog også i mindre områder på den sydligste del af Honshu, den største af hovedøerne.

Men selv om den altså kommer fra nærmest subtropiske egne, så klarer den

Fig. 4. De (alt for) tæt plantede *Acer griseum* og *Tilia kiusiana* i forfatterens have. Foto: Peter Hoffmann.

Fig. 5. *Tilia kiusiana* i Westonbirt arboretet ved løvspring. Foto: Owen Johnson. (www.treesandshrubsonline.org/articles/tilia/tilia-kiusiana)

Fig. 6. *Tilia kiusiana* i Arne Vagn Jakobsens planteskole. Bemærk de stokke, Arne har placeret for at holde nedhængende grene lidt væk fra stien. Foto: Peter Hoffmann.

sig nu ganske godt også på vores noget køligere breddegrader. Den har temmelig små blade, så man tænker ikke først på slægten *Tilia*, når man ser den. Jeg opfattede den nærmest som en lille busk, og fik den derfor plantet alt for tæt på min *Acer griseum*, papirbarkløn, men nu bliver de altså nødt til at finde sig i hinandens tætte selskab (fig. 4).

Arne deltog i 2017 i Dansk Dendrologisk Forenings medlemstur til det sydlige England, og ved besøget i Westonbirt arboretet var det en stor glæde for Arne at gense den *Tilia kiusiana*, som han tilbage i 1960'erne havde taget lidt materiale fra (fig. 5).

Derved skabte han sin egen moderplante i sin planteskole (fig. 6). Fra den stammer så igen eksemplaret i min have, men også en del andre eksemplarer, som jeg igennem især de senere år har medvirket til at fordele til forskellige private og offentlige samlinger rundt omkring i landet.

Fra Arne har jeg for en hel del år siden også fået *Tilia henryana*, som nu er vokset til et ca. 6 m højt træ. Jeg kan huske, at Arne dengang spurgte, hvorfor jeg dog eftersøgte netop den art, den huskede han nemlig ikke, at han nogensinde før havde fået en forespørgsel på. Jeg synes, at det er de særlige blade med de spidse tænder (fig. 7), og som ved udspring har en sart rosa farve, der gør arten attraktiv, men også, at blomstringen først kommer sidst på sommeren.

Det lader til, at også andre har fået øjnene op for artens kvaliteter, for den ses nu noget oftere i handlen, også i navngivne kloner. Mit eksemplar fra Arne bar varietetsbetegnelsen "*subglabra*" (denne varietet skulle være næsten uden behåring på bladene), men der er vist ikke rigtig enighed om denne varietet skal anerkendes. I givet fald er det et spørgsmål om ikke en stor del af de eksemplarer

Fig. 7. De tandede blade på *Tilia henryana* i forfatterens have. Foto: Peter Hoffmann.

Fig. 9. *Tilia endochrysea* i Savill Garden d. 26. maj 2017 stadig med et enkelt nyudsprunget karmoisinrødt blad. Foto: Ove Lustü.

af arten, der står rundt omkring i samlinger, må henregnes til denne varietet.

Tilia chinensis har jeg også fra Arne. Generelt siges podninger med *Tilia* at være vanskelige at få til at lykkes; *Tilia chinensis* skulle endda være særligt svær, hvorfor det i ikke helt få samlinger skulle

Fig. 8. *Tilia chinensis* med den afskallende bark i forfatterens have. Bemærk etiketten skrevet med Arnes karakteristiske skråtstillede blokbogstaver. Foto: Peter Hoffmann.

forekomme, at det faktisk er podeunderlaget, der beskiltes "*Tilia chinensis*".

Men Arne var kendt for at være rigtig dygtig til kunsten at pode, så han havde – også – rigtig mange forskellige arter af *Tilia* i sin beholdning. Ud over den specielle modvilje mod at lade sig opformere ved podning, så er det særligt bemærkelsesværdige ved *Tilia chinensis* vel den afskallende bark, som kan ses allerede på ganske unge planter (fig. 8).

En af de sidste planter, jeg nåede at få fra Arne, er *Tilia endochrysea*. Den er ikke specielt sjælden i sit naturlige udbredelsesområde, bjergegne i det sydøstlige Kina, men i kultur her i den vestlige verden stammer alt materiale tilsyneladende fra en eneste overlevende podning skabt efter en indsamling i 1993 af *Tilia*-eksperthen Donald Pigott.

Det første besøgsmaal på ovennævnte foreningstur til Sydengland var Savill Garden, hvor vi fik en herlig omvisning af kuratoren John Anderson. Her blev vi – blandt så meget andet – fascineret af en temmelig ung *Tilia endochrysea*, der på det tidspunkt stadig stod med få af de for arten så specielt karakteristiske karmoisinrøde unge blade (fig. 9).

Fig. 10. *Tilia endochrysea* i forfatterens have om efteråret, nu med blanke mørkegrønne blade.
Foto: Peter Hoffmann.

Fig. 11. *Toxicodendron vernicifluum* (syn. *Rhus verniciflua*) i forfatterens have med indsat nærbillede af gren med blomsterklaser. Foto: Peter Hoffmann.

Hjemkommet fra England skrev Arne så til John Anderson og fik ham til at sende sig lidt materiale fra det lille træ. For nogle år siden overraskede Arne mig så til min store glæde ved at forære mig en af de planter, han havde fået lavet (fig. 10).

Han kan næppe have fået materiale nok til særligt mange, den eneste anden overlevende, jeg har kendskab til, er kommet til Geografisk Have i Kolding. Men den skal nu nok – lige som min egen skal – vokse sig lidt større, inden den kan plantes ud i samlingen.

TOXICODENDRON / RHUS

I det, man kunne kalde fremvisningshaven, stod i Arnes planteskole en stor *Toxicodendron vernicifluum* (syn. *Rhus verniciflua*), lakgiftsumak. Det er et imponerende træ med store, fannede blade og klaser af cremehvide blomster (fig. 11).

Den findes naturligt i Kina og Indien, men er tillige dyrket i Korea og Japan. Saften fra træet benyttes, som det danske navn netop antyder, til fremstilling af de berømte østasiatiske lakarbejder. Men som det er så karakteristisk for mange arter i slægten, og som det videnskabelige slægtsnavn også viser, er saften temmelig giftig, idet den kan fremkalde ganske alvorlige hududslæt. Dette kendes også fra slægtingen *Toxicodendron radicans* (syn. *Rhus radicans*), den især i det østlige Amerika frygtede 'Poison Ivy.'

På Arnes store modertræ har jeg derfor på opfordring af arvingerne påsat en advarsel til den kommende ejer af ejendommen, så evt. beskæring eller fældning af træet foretages med den nødvendige forsigtighed. Trods denne giftighed har jeg nu alligevel plantet et afkom af Arnes træ, så må jeg jo håbe på, at den,

der engang skal overtage min have, bliver gjort opmærksom på farligheden.

SORBUS

Blandt andet ud fra en erkendelse af, at arter hidtil regnet til slægten røn, *Sorbus*, var indbyrdes mindst lige så fjernt beslægtede, som nogle var med fx arter i pæreslægten, *Pyrus*, har man længe været klar over, at en taksonomisk revision var påkrævet. Den britiske botaniker Keith Rushforth udarbejdede for nogle år siden en sådan, efter hvilken *Sorbus* kun rummer arter med fannede blade, hvorimod de andre arter nu er blevet delt ud på en række nye slægter.

Sådanne forandringer kunne Arne slet ikke have med at gøre, men hvor der kan være en del disput om andre taksonomiske nyskabelser, synes der blandt fagfolk at være en god opbakning til den nye klassificering af de mange hundrede arter i den slægt, vi hidtil har kaldt *Sorbus*, selv

Fig. 12. *Sorbus gracilis* med små pæreformede frugter. Man kan også få øje på sammenvoksede fodflige ("kraver"), fx ved pilen. Fra forfatterens have. Foto: Peter Hoffmann.

Fig. 13. *Sorbus insignis* (til venstre) og *Sorbus microphylla* (til højre). Fra forfatterens have. Foto: Peter Hoffmann.

om det naturligvis er besværligt at skulle lære sig nye – og måske også mindre mundrette – navne. Men i det følgende omtales så kort de arter af *Sorbus* (*sensu lato*, i bred betydning), jeg gennem tiden har fået fra Arne:

Sorbus gracilis, der så ikke har skiftet navn, er en ret langsomtvoksende art af røn, som stammer fra Kina. Botanisk er arten interessant ved at være den eneste *Sorbus*, hvor de to fodflige (akselblade) er vokset sammen til runde ”kraver”. Arten har også nogle lidt ejendommelige frugter, de ligner faktisk små pærer (fig. 12), og uden for blomstringstiden kunne planten såmænd godt forveksles med en tornfri rose.

To meget forskellige arter af *Sorbus* blandt dem, jeg har fra Arne, er *S. insignis* og *S. microphylla* (fig. 13), begge kommer fra Himalaya. Den førstnævnte art har ret store, lidt læderagtige småblade, og den er nok tæt på grænsen til at være hårdfør hertillands. *S. microphylla* er vist ikke rigtig veldefineret som art, der er snarere tale om et kompleks af arter. Småbladene er ganske fine, de kuglerunde frugter er kridhvide, og de skulle i øvrigt i naturen tjene som føde for den røde panda.

ARTER TIDLIGERE HENREGNET TIL SORBUS

Fra Arne har jeg to planter, som nu ikke mere hører til slægten *Sorbus*, nemlig *Wilsonaria melagocarpa* (syn. *S. melagocarpa*, fig. 14), fra det sydlige Kina, og som er monotypisk, altså eneste art i sin slægt, og *Micromeles japonica* (syn. *S. japonica*, fig. 15) fra det østlige Kina og det centrale og sydlige Japan; denne husker jeg, at jeg engang købte af ham på det årlige plantemarked i Geografisk Have i Kolding.

For så i øvrigt at præsentere lidt flere nye navne på arter tidligere regnet til *Sorbus*-slægten kan jeg nævne, at jeg i

min have, men altså ikke fra Arne, har alperøn *Chamaespilus alpina* (hidtil *S. chamaespilus*), storfrugtet røn *Cormus domestica* (hidtil *S. domestica*), og tarmvridrøn *Torminalis glaberrima* (hidtil *S. torminalis*), disse tre arter er nu alle monotypiske.

Desuden har jeg *Thomsonaria meliosmifolia* (hidtil *S. meliosmifolia*) og *Griffitharia thibetica* ’John Mitchell’ (hidtil *S. thibetica* ’John Mitchell’).

OVER HALVTREDS ARTER

Arnes bortgang gav mig naturligvis en anledning til at gå en tur gennem haven og forsøge at optælle de planter, jeg gennem årene havde fået fra ham. Antallet blev til lidt over halvtreds, hvortil naturligvis nok kommer nogle, jeg fik overset, så det

Fig. 14. De hele og ret store blade på *Wilsonaria melagocarpa* (syn. *Sorbus melagocarpa*). Artseptetet viser, at arten også får ret store frugter. Fra forfatterens have. Foto: Peter Hoffmann.

Fig. 15. Blade og frugter på *Micromeles japonica* (syn. *Sorbus japonica*). Fra forfatterens have.
Foto: Peter Hoffmann.

er altså kun et lille udvalg, jeg har beskrevet i denne artikel. Der er da også i årenes løb gået nogle planter tabt for mig, og så er det et ikke helt lille antal, som gennem tiden på forskellig måde er blevet formidlet videre til andre interesserede.

Selv om Arne og hans planteskole ikke er her mere, så lever hans livsværk i form af de mange planter, han gennem mere end et halvt århundrede har opformeret, videre i min have, men også rigtig mange andre steder.